

Panaszkodjék én a farsangra, hogy egyébről nem szólhatunk; mi tudósítók hálát adunk neki, mert meddő fővárosi életünkben merített adatokkal telegyűrni egy, kölcsönös megállapodás folytán hetenként megírandó tárcalevelet: tán csak is e zajló napokban lehetséges. A telhetetlen szedők gyönyörűségére s az ön lecsillapítására össze is találunk ennyi meg ennyi sort; de míg ön, „a politikai események lázas gyorsasággal rohanó árjában“, csak a legfontosabbak közlésére szorítkozik: azalatt mi, ásitó s virrasztó napszámossai a salonnak, s kétségbeesett élvezői a vele egybekötött farsangi örömeinek, éhesen kapkodunk egy kis tárgy s egy, még ennél is kisebb személy után, hogy ezeknek ástókéhoz kapasszunk — akár van, akár nincs nekik ástókák — kirázzunk belőlük minden elmondhatót s el nem mondhatót. Még szól a hegedű és cimbalom, még messze távol van az unalom; de hamvas szerdán jó a nyugalom, s aztán miről szóljon az én dalom? Volnának még következő rimeim: irodalom, nyírodalom; színház, inláz; jaj de fáj, Radnótfáy; hopsza, Dobsa stb.; de ezekről kötetlen nyelvben, sőt gyepölőresztett prózában, megemlékezem már, s nem is oly zengzeteseek, hogy örökre visszaforduló refraine gyanánt használhatnám őket. Megfogozom tehát a hanyatlásban mindinkább elenkülő farsang tarka balszállagjába. Hogy aztán miről adatik énekelnem? Bizom ezt arra, ki fölruhazza a mező liljomát s éteti a lég madarait. Nem fog tán megfélelkezni egy szegény tárcsíróról sem, kit szinig töltött kalamáriának tentabósége s az eseménytelenűségnek egymásután következő, csak kalendáriumiilag betudható napjai, oly kellemetlen helyzetbe hoznak kötelezőségével szemben.

A nógyleti álca s vigalom nem csak hogy legyőzte féljelmimet, sőt igényteljes várakozásoknak is megfelelt volna. Kinek emlékében vannak még a tavali és harmadévi álarcos bálok, melyeknek színhelyei a nemzeti és városi színházak voltak, szegett szárnyu kedvvel lépte át a vígadó főnyes, virágos folyosójának küszöbét. A mult évi ilyenmód estélyekből a józsis, az elmésség s a distinctio száműzve voltak. A közönség színe, különösen a hölgyek, a páholyokat foglalák el s ornatu veniunt ad spectaculum, spectentur ut ipse. A debardeurók rajja, mely jobban keresi az újakkal való mint szóbeli csipkedést, s mely célzatos ráágásokat csak ostarálval oszt: foglalá el a finom intriguet jelentő deszkákat s egy karcsu, előkelő modern női dominót, ki néhány percre a parquettebe jött le, ájultan vittek föl páholyába. Vörös öklöknek felreérthetetlen tapogatózása keserítő meg ránérve egy óhajtott s végeredményeiben, isten tudja, mily érdekessé válandott találak. Subagalléros,

hájazagu atyafiak, széles vállakkal rést hasítottak a tömegbe, a nyálábra fogva egy-egy arcátlan álarcost, tesspirt kacagással hurcolák azt végig a pódiumon, s a legyezőnek elég dolga volt, hogy a homlokuk elfutó pirt lehűtsék.

A szombati est a legszerencsésebb ellentétet golt a jótékony egyet korábbi báliainak. A selyemnadrágos elem, mintha megérezte volna, hogy a kézzelfoghatóság ez alkalommal ki lesz rekesztve, csak kevés s még ezen fölül sillány példányokban volt képviselve. Szellem és izlés, szabadkőműves jeleiről egymásra ismert; a finom hang régi jogába lépett, választékossá, festői jelmez, azadagság és kacértság csak az elrejtett szépség árulói gyanánt igézték elménket, s esábitották szívünköt. Ismerős ismeretlenek oly dolgokat sugtak füledbe, miket röstelve talán, de hallani mindamellett vágyol, s ha ostobaságot felelünk nekik, vagy szelleműsük vagyunk: az első miatt meg nem tagadnak bennünket s utóbbiért nem szeretnek jobban. A zene harsog. Önalkotta tömkelegben forognak e tarka talányok. Az idő repül. Ha a forró légtől s colombined vallomásaitól áthévtél, ott a jégheg léghuzamu folyosó, hol kedvedre hűselhet; s ha elteltél az illattól, mely zarándoknád virágcsokrából vagy csipkés kendőjéből orrodba, szivedbe szállott: az étermekből becsapó peccsenyeszag kiragad veszélyes mámorodból. Mindenről a legcélszerűbben van gondoskodva. Dominóddal lenlész a dagadó báronypamlagra. A szép szemek a szenvedély lángoló hirnőkeivé lesznek, s valamennyünk gyarló, egyikünk sem bír salamander-szívvél. A háló ki van vetve, s nem tudom ki boldogabb, a halász-e vagy a hal? S mintán az esprit magasra löveli röppentyűit, az okosságától egy darab időre bucsut veszünk, s a viszont találkozásig ajánljuk magunkat neki.

— Te Náday Ezüstös, miért figurázod te ki Dobsát?
— En figurázom ki őt? Csalatkozol. Azt ő maga jobban érti.
— De azért halántékiról mégsem téped le a babért.
— Ő, csak maradjon ott; többet ér a Parókánál. De hogy van az, hogy annyira érdeklődöl e hervadtatlan ifju iránt?
— Te mondd, hogy miért?
— Hisz nem is akadémikus.
— De azért halhatlan — a mig él.
Bók ez? Gorombaság? Ez? Így tündököm magamban, mialatt csaknem oly elégtétellel tekintek vissza Iménti viláskimra mint Uzindur „Östökösbeli“ adomáira: midőn egy kis spáca csimpaszkodott belém. Igazán kedves kis spáca volt. Oly szépen és szabadon járt a szája, akár a madaré.
— Hogy szöktél ide a klastromból?
— Csak szellememmel vagyok itt. Gondosan őrszolt testem fölött alszik otthon, a most fordul épen másik oldalára.
— Szellemed őrizhetetlen?
— Nema is szellem ha őrizhető, ismered Pompéit?

— Ő, én nem vagyok szép.
— Ugy hát a nők udvarolnak neked.
— Fájdalom, ugy van. A szép nő mindig dicsegeti a rutát. Mit szellemmel, szívvel, gazdasággal s származásánál jobban retteg, az a szépség. A szépség legnagyobb hatalom, fény, mely minden szemet magára von, azon tűz hely, hol minden szív lángra győl. Mi sajnálatra méltók vagyunk! A rút nő a teremtés kitagadottja, alig tudja hogy létezik, s épen ez okból, a szép nők az a propos a gúny nagylelkűségével részenitene beannadket bódolatok alamizsnájában.
— Már most csak azért is szép vagy, mert ismered a szép nők taktikáját. Ha rút volnál, nem adnál számot róla magadnak. Senki sem tudja, hogy rút, mindenki hiszi hogy szép, vagy legalább, hogy szép részletekkel bír, s nincs annyi bátorsága, hogy e következtetés okára, a rútágra visszamenjen. Azonban szívemből óhajtanám, hogy rút légy.
— S miért?
— Mert elméd megazépitene. Így attól félek, hogy szépségeden győl meg szellemed. De vigasztalódjál. Téged is hibbnak hiszik, hogysem utóbbi állításom elégtételekre ne szolgáljon.
A kék szemek kigyúltak s orrom hegyét hálálá legyezőtűvel jutalmazta meg édes büntetém.
Egy debardeur.
Változatosság kedvéért ez is jó.
— Ismerlek engem, kis bajusz?
— Hogy ismerlek, mikor arcod el van fódva.
— Jöjj s fitness nekem vacsorát. Majd lelelkázom magam.
— Ő, ismerlek már.
Pattogó szellemeszkúra helyett, pattogó ostaronapja. Ez volt a válassz.
— Hát te fehér szakálú böcs, mit keresesz e vígalmas gyülekezetben?
— Te szemet csapnak, én felet a elment, mely arcamat állja, mert ajakimról az életbolcsesség szinműve csorog.
— S est akarod a falba csapogtatni? Méged, forró olommal válnék. Mindent eltűnnek, csak igazságot nem. Mondj valami bolcsot; én sokatiból vagyok.
— Kérlek a leányt a kerlőnést az asszonyt; kerítá hiteit s keresz magának elleneséget.
— Te csintalanokodok. Tudt-e még valamit?
— A csinos nő szereti a csintalan férfiat.
— Ugy látok, fiatal böcs vagy még.
— Venebb vagyok a percnél, s fiatalabb az örök-kérelősségűnél.
— A bolcsosság szabadon szereti magát kifejezni.
— Ne hidd. Legjobb szabóba; ki a papírt tud kábitot varni. S a pópóson jobban áll a kábitó, mint a pópóse rajta. Koromat szeretném tudni? Quabizság vagyok.
— Milyen kor az az omalona?
— Hát meg arcodat látom!

— Ott udvarol éppen egy szép zsidóasszonynak.
— Ő szereti a mozáitakat, irt is sokat e faj emancipációjáért. Csak azt szeretném tudni, emancipált zsidónőkre gondolt-e különösen, midőn Izrael-főszabadtása mellett burgolkodott?
— Mit tartasz Pompéryról?
— Többet mint érdemel, kevesebbet mint óhajtanék.
— Te egy időben vagy laconicus és pythicus.
— Mihelyt világosabban szölok, megismerem, s ha rám ismertél, nem érdekellek.
— Látom, hiubb vagy mint elmés.
— S elmésebb mint vigyázatlan.
— Csinos vagy?
— Elégge csinos, hogy veszélyessé váljak rád nézve.
— Hisz nem vagyok nő.
— Mondtam hogy rád, s nem nődre nézve lehetnek veszélyessé. Laurának régóta udvarolsz. Hányadán vagy vele? Azt hiszem, szeret.
— Hogy szabaduljak meg tőle? Adj tanácsot.
— Vedd el.
— Közönség. Szoktál gyönni?
— Papnak? Nem.
— Tehát naplót írsz?
— J'ai trop d'esprit pour écrire.
— Fested magad?
— Femme qui achète son teint, veut le revendre.
— Ezt nem mondhatnál volna nekem magyarul?
— Azt hiszem, elégge magyarul volt mondva.
— Tetszel nekem.
— E vallomásod sokkal valószínűlenebb, semmint el ne higgyem.
— Mily paradoxon!
— Csak nem teszed föl rólam, hogy hiszek ószinteségednek? Ah, amott jó az öreg B. ki fiatal feleséget otthon felel. Ez ugyan nem panaszkodhatik a házasság láncainak nehez volta miatt.
— Már miért nem?
— Mert ötöd magával cepeli.
— Milyen malicia! Szinte azt hiszem, te vagy B.-né.
A kis, melyet korábban fűttem, magamadt.
— Ejfé van, a „szellemek“ órája. Haza sietek.
Adjon a vadonban szinműve, hogy hűt.
S a kis apáca eltűnt. Egy kertess leány foglal el helyét, kinek búzavirágos, ábrándos szeme, csábító sugárzott át a fekete selyemmalca nyílásán.
— Oh Ezüstös, te nem vagy szép.
— De a te hangod az.
— Nem vagy szép, ha még annyira hiszeget is.
— Nem is becsúgyam, annak leány. Tán többre becsúlnál ha banksó volnék? Ismered Banquo szellemét?
— Azt igen, de a tiedet nem. Te hisz!
— Hát meg arcodat látom!

— Husz évvel paripán jársz; ekkor még legény vagy. Harminc évvel hirtőben ülsz, másod magaddal; ez a második nő. Negyven évvel omnibuszos vagy; családodat értem ez alatt.

— S hetven évvel?

— A hetven év — a halottas székér.

— Menj, egészen elhangoltál. Hálát adok a polkának, mely vidám rythmusával most zendül meg. Táncolni megyek.

— Vendégszolgálat, székérszolgálat, járjad bolond, járjad!

S mi jártuk virradatig, csevegtünk virradatig, kacagtunk virradatig, pezsgőztünk virradatig, s azután elmentünk kávéházba. Dobos rum, kozmák tej, keserű thea, halvány kávé, rongyos szivar, rongyos újság, régi újság. A hófúvatag ellátta a vasutat, s hírszomjunkt megpiszkosított, foszlott szél lapokkal kell oltanunk. Uristen, hová leszünk? S ráfanyarodunk a „Pesti Napló“-ra! Ez egyszer ő is lépést tart a világtörténettel. Pestváros költségvetése. Ide vele! Mily érdekes számok. A gazdasági gyűlés 9-ik folytatása. Ide vele! Kérem a „Nefelejcsét.“ Mily érdekes betűrendjén. Kitalálhatom 5 perc alatt, de vesződjünk vele egy óráig. Ah, báltudósítás! Mirandola urhölgy, a bájos „szavalónő“, Crepuscula, a negydes „csárdásoszonő“, Szivarka, a lovagias „keringő“, Szeleburdina, az utánozhatlan „zongorázónő“, mind, mind, egytől egyik ki vannak itt dicserve. Egyikkel, másikkal is táncoltál; mily édes visszaemlékezések! Köszönet neked, ő „Nefelejcs!“ Ide azzal a „Hölgydivatlappal.“ A szükségben válik be a barátság. Hányszor haladtunk el melletted s egy tekintetre sem méltatánk! Jövel, drága, „legolcsóbb“ divatlap! Egy beszély Elemértől, két vers Tihamértől, még egy beszély Talabértől, s még egy vers Aladártól. Ó, hadd, olvassalak. Gyönyörű, gyönyörű! Lám, mit nem tesz a véletlen, mily nagy „tanítómester“ a szükség. Ennek köszönhetjük a legnagyobb fölfedezéseket, polgárosodásunk legszebb vívmányait. En fölfedeztem Elemért, Tihamért, Talabért, Aladárt s nem kérek emlékül oszlopot ércből. Már ezeket is régig olvassam. Nincs több lap? Ugy hát kezdjük elől. Csak egy rébuszra akadnánk! Egy országot egy rébuszért. Van, itt van, megvan! Egy ő! s egy g a. Ah! Olga. Nehezebbet, mely több időre elfoglaljon! Itt a második. Egy döglött ló s egy ember, ki egy másikat megöl. Júj, hát ez mi lehet?

Egy kérelhetetlen lapbuvár, orrát vállamon átítve, kérelhetlenül kitalálja előttem.

— Tokóli.

— De hisz nem kértem, hogy fejtse meg. Most elvette egész kedvemet.

— De mikor oly nagyon vesződött vele. Megsajnálom.

— Hogy is mondta ön? Mit jelent?

— Hát azt hogy Tokóli. Az első dög, a másik meg őli.

— De kérem alássan, akkor csak inkább tokóli rajzoltak volna ide elsőnek!

— Igen ám, ugy a szópósa gyermek is kitalálja. Így nehezebb.

— És szebb.

— És szebb; hogy ne volna már szebb?

— Köszönöm szépen.

— Nagyon szívesen.

Már végig betűztem valamennyi lapot. Megállj! Van még egy!

— Kérem, ha végig méltóztatott olvasni a „Gazdasági Lapokat.“

— Negyedik kézig el van már ígérve. Sajnálom. Tetazik talán a „Bécsi Híradó?“

— Tetszik, de már könyv nélkül tudom. A „Kerti Gazdát“ nem nélkülözhetné őt percre?

— A pincérnek ígértem. Csak azon feltétel alatt kaptam, hogy neki adom vissza. Azonban tessék, de tovább ne adja!

Victoria!

Alig menekültem a „Kerti Gazdával“ egy sarokba, már is huszan sereglettek körém. Ki lehajlott, egy olvasta, ki egy székre állt s fejemre olvasott, jobbról-balról, bárom-három ember nyújtá bele nyakát a „Kerti Gazdába.“ Csak ugy fuldokoltam.

— Bocsanatot kérek, de így nem tudok olvasni.

— Hát mi mivé leszünk ez alatt?

— Ha néhány percig várnak, átadom.

— Az ám, de sokan vagyunk hozzá.

— Kérem! egy indítványt teszlek le a kávéház asztalára.

— Halljuk! Halljuk!

— Egyikünk fönnszóval olvassa, a többi meg hallgatja.

— Éljen, éljen. Olvassa ön!

S fölemeltek vállakra s aztán odaállítottak a tekeasztalra s én feszült figyelem közt olvasám, a jakabkrumplit hogyan kapálják Würtembergben. Így lesznek lapok s emberek népszerűkké. Azért hát csak szaporán takarítsass el ön a Bécs és Pest között fölöröltött akadályokat s küldjön nekünk „Bécsi Híradót“, mert holnap már a csizót meg a Hírnököt olvassuk.

Náday Ernő.

Tudomány és irodalom.

Nyílt levél Schwarcz Gyulához Kákay Aranyostól.

(Folytatás.)

Lamartine Julius Caesarról.*

Szentkatolna, mint mondók, Lamartine és Mommsen ítéleteit Julius Caesarról egymás ellen állítva — érdekes olvasmányt nyújt olvasóinak. Sajnáljuk hogy

*) L. „B. H.“ febr. 17. számát — A „Nyílt levél Schwarcz Gyulához“ 7-dik sorában „philologia“ áll „philologia“ helyett, és 20-dik sorában „elhanyagolva“ áll „elhanyagolva“ helyett.

szerezőnek, ki Lamartine ítéletét lelkesedéssel sajátítja el, fölfogását nem osztjuk. De azért Mommsenét sem írjuk föltétlenül alá. Lamartine Julius Caesarról karikatúrát csinál, Mommsen az államférfiak és uralkodók ideálját látja benne. Az első méltatlanság a másik csak hiba.

Azonban halljuk Lamartinet:

„Caesar azon időtájban született, midőn a nemeselek hódérja Marius a patriciusokat, s midőn a pórnap hódérja Sylla a plebeiusokat hurcoltatták meszárszékre. Már maga ezen időpont megfűti nagyraívgyását; már maga ezen időpont érthetővé teszi azon kegyetlenlést, melylyel az akkortájban szabadság iránt viseltetett. Az első érzemény, mely lelkében serdülő korával fölemelkedhetett, szükségkép csak kétségbeesés lehetett a köztársasági kormányalak iránt. Egy tisztta erényű nagy szellem tehát azonnal arról kezdett volna ilyenkor álmodozni, hogy mint kelljen azt átalakítani, ujra fölségelni: egy romlott lángelme meg csak azon, hogy mint lehetne azt megsemmisíteni, rabigába hajtani.“ (?)

„Természet és szerencse Caesart egyiránt ez utóbbi szerepre teremtették. Megvoltak benne mindazon tulajdonok, melyek az embereket félrevezethetik, sőt meg azok is, melyek az embereket letiporják. Nagy volt neve, nagy szépsége, nagy lángesze, nagy jelleme. Tán egyedül róla lehetne elmondani, hogy népszerűvé nem úgy lett, hanem született. Ősöm az anyaiágon Ancus Martiustól származott“ — így beszélhetett ő még gyermekkorában a néphez, nagynénje temetésekor, — „de a Julia nemzetség magától Venustól veszi eredetét. Az én véremben van tehát valami, a mi a királyok fölségével közös, és van valami abban az istenek fölségéből is, a kik a királyok királyai.“ Nem csak családja volt nagy, hanem gazdagsága is roppant; ormatlan birtokai Latiumban, nagy clientelája, és a legfőbb méltóságoknak mintegy örökösödési joga Rómában, sok ezer rabzolgája jószágain, meszeszerűleg fényes palotája, kertjei a Via Suburában. Apja korán elhalt; anyja alatt nagyon is korán jutott szabadságra, a birtokhoz, és nagyon is korán elpajkosodott. Termete deli volt, karsu és hajlékony; inkább ment gyalog végig az utcán, mint hordatta magát római divat szerint gyalogágyon, csak hogy a nők őt megbámulják, s hogy a köznép megzereesse. Ruhája választékos volt, de hanyagúl vette magára; övének csatját egy hagyta lógni mestelen bőreire; csak hogy hajszálaktól gondosan megtisztított mellékek, arcának és combjainak fehér bőre annál több női szívet elragadjon. Arca különben halvány volt, halvány, minő csak oly embereké szokott lenni, kik vagy nagyon sokat tanulnak, vagy nagyon sokat bujálkodnak. Lobogó haját mindig elefántesont fésű alatt viselte, nem hiányzott olajának bódító illatja, s hátfejének hajszálait egy szalag segélyével előre csatolta, hogy kora kopaszságát némileg eltakarhassa. Homlokát mintha csak a szobrász metasztette volna a maga vésejével; midőn gondolkozott, soha nem ráncolta azt össze, sőt oly könnyen, oly ön-

ként támadtak meg benne az eszmék, miszerént még csak meg sem látszott rajta, hogy gondolkodik. Szemei feketék voltak, ha épen nyugodott, de ha tűzbe jött, mindenféle színeket, lángokat löveltek azok, azt mondják festői, a nélkül, hogy e színeket, e lángokat meg lehetett volna határozni; addig, oly hosszú szura nyult és oly mélyen hatott tekintete, a mennyire akarta. Szája folyvást nyitva, nevetett; nem dilt azon sem szigor, sem dőlő, sem gyűlölet; egész bájjal csergedeztek le a szavak ajkairól. Erceli, férfias hangja meszes hatott, még sem erőltette, hanem inkább mintha csak bizonyos neme a jószívűségnek mérsékelte volna, hanghordozását. Taglejtésén szinte meglátszott, hogy tetszeni akar: egész nyájassággal nyújtja vala kezét azoknak, kik nevére szólítva üdvözöltek, bár mily rangúak voltak legyenek, — és majd gyöngéden szorítja vala meg azokat, a pusztá udvariasság szabályai szerint, majd pedig meleg barátsággal.

„Ilyen volt Caesar tizenhét éves korában.“

„Voltak, kik már ekkor kedvelték őt, — ezek voltak az öregek; voltak, kik már ekkor irigyelték őt, — ezek voltak a vele egykorúak, a fiatalok; de voltak olyanok is, kik már ez időt szerették őt, — ezek voltak a szegények, a tömeg, a nép; sőt voltak olyanok is, kik már ekkor bálványozták őt, — ezek voltak a nők. Kora kilátással az állam legfőbb méltóságaira, telve tanulmányokkal, telve irodalmi tehetséggel, magas birtokában az ékeesszólásnak, úszva a kéjben, esengve mindenütt az elsőség után, még ott is, hol azt csak a bűn adhatja meg: ilyennek mutatkozott ekkor Caesar, — úgy látszott, arra született, hogy vagy ádvósége legyen hazájának, vagy pedig végveszedelme.“

— „Mielőtt huszonkettedik évét elérte volna, már rég elcsábította volt Postumiát, Servius Sulpicius feleségét, Lolliát, Gabinius feleségét, Tertullát, Craesus feleségét, Muciát a nagy Pompeius feleségét, és Serviliát, Brutus anyját. Azon nőkre, kiket szépségével, hírnevével meghódítani nem bírt, mindent inkább, csak nem kimélte a pénzt. Servilia került neki valamennyi kötött legelőbbre; egy gyöngyöt adott neki, melynek értéke több millió sestertiusra fogott. — Ezzel kezdte pedig őket, mert ez által dicavágyát is hitte egyuttal kielégíthetni. A nép nem botrányozik meg soha az Alcibiade-szen; a nép őket inkább megkedveli, sőt a népnek tulajdonképen nem is lehet totizeni, ha bizonyos színezete a bűnnek nem vegyül bele hőseinek eszményképébe. Átlatja ezt Caesar, szemei jó korán megnyitlak, mint valami látnoknak. Ugyanazért nem csak hazájának hőgyeire tartott vadászatot, még pedig, hol csak lehetett a legelőkelőbbekre, tudván, hogy minél magasabb a család, melynek szentélyét megrabolja, annál nagyobb a népszerűség, mely rája háramlik. — nem csak a nőket csábította ő; hanem, hazatérve a Sylla által elrendelt számkivetésből, fényes palotáját egyenesen a bűn palotájává avatta föl. En lón gyűlöniája Róma összes szabótlán ifjúságának; Epicurus tanait vallották őt és